

üvegellenzők védtek két oldalról a künn üldögélőket, mégis különös szokásnak találtuk ezt a türelmes és hosszadalmas künn üldögélést egy pohár sör, egy fekete vagy egy pohár bor mellett.

De megkaptuk az időjárás részéről a meglepetést Olaszország felé is. Azt megint tudtam, hogy az azúrparton mindig szép idő van, hiszen azért «azúrpart» a neve, mégis kellemes meglepetés volt számunkra a gyönyörű tavaszi időjárás december végén, karácsony napjaiban! A napon nem bírtuk a felsőkabátot! Bámultuk a tenyészetet már a vonatból: szántóföldek helyett mindenfelé szőlőskertek, a fák közt aig van lombhullató, annál több a ciprus, aztán megint ciprus és újra ciprus. Váltakozik vele a pinia, megint pinia és újra pinia, — megjelenik először egyesével, aztán csoportosan a pálma, kaktusz, a gyümölcsöstől sárgálló és pirosuló narancs- és citromfa; a vasútállomásokon lógnak a virágtartók élővirágokkal, mint nálunk nyáron. Ahol kiszállunk, látunk kell, hogy nyíló rózsák piroslottak messziről a szabad ég alatt, december végén. Egész pálmáigetek, pálmásorok következtek, aztán hidegebb időben végigkísért a szép kék égboltozat, a délszaki növényzet Velen-céig, sőt az olasz-osztrák határig.

Itt vár az utolsó utiterven kívüli meglepetés: holdvilágos éjjel. Felséges havas tájak váltakoznak egymással és eszünkbe juttatják, hogy hiszen menet is láttunk ilyeneket az esős-havas-ködös időn át is és akkor különösen a bércek közé ékelt Innsbruckról mondtuk, hogy fejlejtethetetlenül szépfekvésű, rút hálatlanság részünkről, hogy egy hónapig nem gondoltunk rá.

Szemrehányásokkal halmozzuk el önmagunkat s ezek közt legsúlyosabbik az utolsó: mennyi múzeum, színház, természeti szépség, hány egyszerű épület van Budapesten, amit éveken át, itt élve, meg sem néztünk, külföldre menve csupa füllés és szemmé váltunk. Miért?

Török Pál.

A Bartha Miklós-Társaság Magyar Föld-estje 1929 február 27-én a Vigadóban. Ez a lelkes magyar csoport — mint a programból olvassuk — harcot indított a már-már tulságosan egyoldalú és a néplektől hovatóvább elszakadó városi intellektuel-kultúránk ellen. Eddig csak vitaestélyeken szólalt föl a magyar föld érdekében, ezentúl kultúresteket is rendez, hogy a nép szellemé-

ben dolgozó írókat, költőket közelebb hozza a magyar közönséghez.

Versekkel, novellákkal egy egész kis írói gárda szerepelt az első, jólsikerült estén. Csupa fiatalok, de legtöbbjük már nem ismeretlen az irodalom barátai előtt: *Erdélyi József, Boross Sándor, Tereszényi György, Kodolányi János, Pintér Ferenc, József Attila, Simon Andor, Illyés Gyula, Féja Géza, Bányai Kornél, Barths Gyula, Somogy Pál, Baló Elemér* színművészek és *Bergmann Teréz* a költők legjava verseiből szavaltak. *Kósa György Bartók Béla* régi táncdalai közül játszott s néhány saját szerzeményét is bemutatta. *Medgyaszay Vilma Kodály*-dalokat énekelt. *Németh László Nép és író* c. tanulmányát olvasta fel, mely a *Napkelet* mult számában jelent meg. Hangulatos bevezetést mondott *Szigethy Endre, a Bartha-Miklós-Társaság* irodalmi elnöke. Beszédéből megjegyeztük ezt a néhány szép magyar szót: «*Olaszországnak örök városa van, nekünk, magyaroknak: egy örök falunk*». Az estély erkölcsi sikere biztató ígért, hogy a magyar irodalom barátai ezentúl nagyobb érdeklődést fognak tanúsítani a *BarthaMiklós-Társaság* nemes törekvései iránt. vl.

Tudományos élet.

A Magyar Történelmi Társulat, úgy látszik, programjába vette a tudományt népszerűsítő előadásokat, melyek útján a legújabb külföldi kutatások eredményeit akarja a társulati ülésekre járó közönséggel megismertetni. Az efféle munka ugyan nem tartozik szorosan a tudományos társulatok feladatai közé, de a vállalkozás csak szép eredménnyel járhat, ha a társulat továbbra is olyan kiváló előadókat tud szerepeltetni, mint *Angyal Dávidot*, ki az első ilyen előadást tartotta Rudolf trónörökösről. Angyal a jeles bécsi levéltáros, Oskar v. Mitis Rudolffkönyvéhez fűzte reflexióit és ismert művészi érzékével rajzolta meg a trónörökös lelki összerokkadását. Mitis és Angyal meggyőzően bizonyítják be, hogy Rudolf öngyilkos volt és hogy készült az öngyilkosságra. A legapróbb adat, az elejtett szó, a gesztus, minden az öngyilkosságot bizonyítja a sok romantikus variánssal szemben. Nem is annyira itt van a probléma, mint inkább az öngyilkosság okainak megjelölésében. Angyal tisztára a trónörökös leromlott idegállapotával ma-

gyarazza a katasztrófát, szerinte a teljes lelki züllesztől ugrott a sötétbe a szinte már beszámíthatatlan idegállapotú trónörökös. Eszerint a Károlyi Istvánnal és a magyar ellenzékkel keresett kombinációt, vagyis minden politikát az előadó kizár az öngyilkosság lelki rúgói közül. Pedig a végső szót, mint történelem-körökből hallom, itt csak akkor lehet majd kimondani, ha valaki a Károlyi-család levéltárában is utánanéz az adatoknak, — mert hisz a bécsi levéltári aktacsomót Mitis már nem találta meg — vagy ha megkerül esetleg a Szögyény-Marich-család levéltárából annak a jegyzőkönyvnek az anyaga, melyet a későbbi berlini követ a helyszíni vizsgálat alapján a Vatikánnak megküldött, hogy a Vatikántól a temetési tilalom alóli feloldást megnyerje. Titok tehát még mindig van Mayerling körül és a titok kulcsa tán itt van a közelünkben...

A Magyar Néprajzi Társaság ülésén valóságos eseményszámba ment Győrffy István műzeumi igazgató-őr előadása a matyókról. Győrffy, a Kunság szülőltje, a legnyugatibb értelemben vett tudós: mintaszerű tanulmányokban mutatja be, mint lehet a történelmet a néprajzban felhasználni és mit tanulhat viszont a történelem a néprajzból. Történéseink, kik nem mindig ismerik fel a nemzeti szempontból legegységesebb történelmi problémáinkat, még mindig Győrffy egyik tanulmányából élnek, ha azt akarják pontos települési adatokkal bizonyítani, hogy sok helyen a török nyomán kipusztult magyarság helyére telepedett az oláh lakosság. Pedig, amit az etnografus Győrffynek Biharról sikerült kimutatnia, ugyanazt lehetett és kellett volna bizonyítania történetíróinknak a többi megyéről: Aradról, Hunyadról stb., míg e területek a miénk voltak. Ma, persze, már nehezebb munka lesz a mulasztást pótolni.

Egy másik tanulmányában szintén Győrffy mutatta ki a hajdúkról, hogy azok nem ide szakadt rációk voltak, mint sokan állítják, hanem legnagyobb részt földönfutó tiszavidéki magyarok. De tán legtanulságosabb eredménye az volt, mikor az alföldi városok építkezését tanulmányozva rájött arra, hogy e városok mai térképe kitűnően reflektálja a magyarság eredeti állattenyésztő nomadizáló életmódját: a kettős telek, a belső szűk téli lakással és a külső, állattenyésztési központul szolgáló ú. n. ϕ -lal; továbbá a kifelé szélesedő utcák,

melyek már a telep periferiáin lakó marhaállomány kedvéért alakultak így, mind az ősmagyar települési formákat tükröztetik vissza. S végül, reméljük, olvasóink közül sokan ismerik Győrffy *Kiskunsági krónikáját*, melyben az Alföldi magyarság eme fontos vidékének multjáról rajzolt minden adatában való és mégis regényesen érdekes, mulattató-ríkató képet és remek magyar népművészeti rajvfumfüzeteit, melyeket sajátkezűleg rajzolt és saját nyomdájában állított elő.

Ez a szerény, de csodálatos tevékenységű és a magyarság etnikumát és történelmét mélyen és sokoldalúan ismerő tudósunk, — ki különben se nem akadémikus, se nem professzor — most a matyókról írt könyvet és annak eredményeit összegezte a Magyar Néprajzi Társaság ülésén.

A *matyó* elnevezés, melyre csak újabb időben lettek büszkének a mezőkövesdiék, sok helyen használatos az Alföldön a katolikus magyarok megjelölésére. Győrffy meggyőzően bizonyítja minden más litterátus eredetű mendemondával ellentétben, hogy a matyók neve gúnynév, mely a *Mátyás* valamiféle kicsinyítő formája. A nyelvészetben ismert tény, hogy bizonyos gyakori keresztnevek könnyen gúnynevekké válhatnak; így lett a régi magyarban *Antal*ból a butaság szinonimája (v. ö. az *antalodik* szót, mely később a regényes *andalog* szóra javul), ismert a Sári név rossz jelentése és hogy a pesti jassznyelv mit csinált a szegény Paliból, mindenki tudja. Úgy látszik a kálvinisták illeték a Matyó névvel a katolikus magyarokat, mintegy együgyűségüket csúfolva.

Maguk a borsodi matyók pedig, úgy látszik, a honfoglaló magyarokkal együtt bejött kunok ivadékai és az északabbra vándorolt palócokkal azonos nép, melynek eredeti telepedési helye volt a mai Mezőkövesd és környéke, Tard és Szentistván. Számos török család- és helynév és a többi magyarságénál is erősebb mongoloz faji jelleg erősíti ezt a történelmi adatokra épített feltevést.

Győrffy a kövesdieknél is megtalálta az ősnomadizálásból kifejlődött magyar várostípust, míg a palócoknál az északi hegyi városok települési formái vannak elterjedve, ami azt bizonyítja, hogy nem a kövesdiék vándoroltak délre, hanem megfordítva: a palócok származnak Kövesd vidékéről.

Rendkívül érdekes képet festett

Györfly a matyók különösségig szemérmes családi életéről, népszokásairól, de itt csupán azt a részletet emeljük ki, amely olvasóinkat talán legjobban érdekli: a népviselet és a matyóhímzés problémáját.

Sokakra nézve csatlódás lesz a válasz: Györfly rajzokkal, adatokkal és a még ma élő öreg emberek tanuságával bizonyította be, hogy a borsodi matyók a mult század közepén még épolly egyszerűen öltözködtek, mint a többi alföldi magyarok. Az 1857-iki *Napkelet* is ilyenek rajzolja őket. A mai dísz viselet csak a mult század második felében alakult ki. Mikor az öltözködés már elfajulóban volt és a gyári flutterek és aranypaszomántok elhatalmasodtak a motívumokon, a katolikus papság nyilvánosan elégette ezeket. Azóta nem is viselik, de az arany-ézüst helyére sárga-fehér vonalak léptek. A közismert matyóhímzések sem egyenes lezármazottjai a régi, primitív, egyvagy kétszínű matyóhímzéseknek, hanem a mult század közepén a szücs-hímzések utánzása nyomán fejlődtek ki s lettek sokszínűvé. Györfly véleménye szerint a matyóhímzés ma is fejlődőben van és ha a silány tömegmunkától eltekintünk, igen szép példányok tesznek tanuságot a magyar népművészet fejlődéskéességéről.

Györfly előadását még *Ébner Sándor* egészítette ki, a matyó betlehemi járást mutatva be gyönyörű színes felvételekben.

Itt is akad valami kövesdi sajátosság: nem a fiúk betlehemeskednek, hanem a lányok öltöznek legényruhába és adják elő mondókájukat.

Györfly minden művét a legmelegebben ajánlhatjuk az olvasóközönség legszélesebb rétegeinek: csak az efféle tanulmányokon ismerjük meg igazán a magyar földet és népet. Erre pedig mindnyájunknak törekednünk kell, mert a hazaszeretet üres, hiú érzés marad, ha nincs mögötte a haza igazi ismerete. De a tudományos és magánkiadóvállalatoknak is közre kellene működniök ezen a programon. Még ma sincs olyan könyvsorozatunk, melyben a művelt magyar nagyközönség megtalálná az igazi magyar értékeket: a magyar föld és nép rajzát, az igazi magyar népmesét, a magyar nép antropológiáját, társadalmi rajzát stb. És hol vannak az elveszett területek hasonló tudományos és népszerű ismeretesei?

Eckhardt Sándor.

Színházi szemle.

Edward Childe Carpenter amerikai színművész (kit a világért sem szabad összetéveszteni Edward Carpenter angol anarchista íróval) *Aglegény apa* című vígjátékát merőben ötletre építette fel. Erről az ötletéről az előzetes reklámok azt híresztelték, hogy olyan ritka jó «trouvaillé», mely önmagában is biztosítja a sikert. Mi majdnem megfordítva látjuk a dolgot: Carpenter ügyességét inkább az bizonyítja, hogy ötlete ellenére is kellemes, mulatságos darabot alkotott. Maga az ötlet ennyi: Sir Basil Winterton, dúsgazdag birtokos, nyugalmazott világi, kegyetlenül unatkozik, mintegy bűnhődésül azért, hogy világljáró ifjabb éveiben túlságosan keveset unatkozott. E hajdani szórakozások még ma is jelentékenyen megterhelik budget-jét: a világ három pontjára folyósít busás tartásdíjat három igen különböző temperamentumú, de egyformán elhagyott Pillangó kisaszszonynak, s neveltetési díjat az ezek gondjaira maradt gyermekeknek. A gyermekeket mindedig nem is látta. Most azután fejébe veszi, hogy ügyvédjével összeszedeti az egymás felől mit sem tudó csemetéket, s valamennyit odatelepti kastélyába, — jöjjön, aminek jönnie kell.

Kettős veszedelme is van ennek az ötletnek. Először is nem túlságosan finom. Sir Basil nem az apai érzés ébredése indítja elhatározására, hanem csak léha és frivol kíváncsiság. Azután meg: ha az ötlet megvalósítása hálás és tarka színpadi helyzeteket ígér is, a kibogozása aligha fog minden erőszakosság nélkül megadni.

Carpenter e Szicília és Karibidisz között ügyesen kormányozza csónakját. Mindjárt kezdetben kilúgoz a témájából minden bántó realitást: megéretteti, hogy csak afféle színpadi kereszt-rejtvényt akar feladni. S azután nyomban szemünk elé tárja — gyorsan pergő, változatosan megírt jelenetekben — az ügyvéd gyűjtőútjának három állomását, Manchesterben, hol egy vadóc zeneszerző - süvölvényt —, Firenzében, hol egy énekesnő-jelölt bakfist — s Newyorkban, hol egy felettebb öntudatos telefonoskisasszonyt kapacitál — valamennyit sikeresen, — hogy szíveskedjenek Sir Basil-hez beállni — gyermeknek.

A második felvonásban együtt van az egész társaság, a különböző nemzeti, ségű gyermekek meg vannak egymás.